

בבית המשפט העליון
בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 4845/12
קבוע: 2.7.2012

1. א.ס.ף – ארגון סיוע לפליטים ומבקשי מקלט בישראל
  2. מוקד סיוע לעובדים זרים
  3. האגודה לזכויות האזרח בישראל
- ע"י ב"כ עו"ד יונתן ברמן ואח'
מרח' בן-גוריון 26, רמת-גן

העותרים

טל': 03-6000300; פקס': 03-6000872; טל' נייד: 054-4739180

נ ג ד

1. משרד הרווחה והשירותים החברתיים
  2. משרד הפנים
- ע"י פרקליטות המדינה, משרד המשפטים
מרח' צלאח א-דין 29, ירושלים 97110
טל': 02-6466590; פקס': 02-6467011

המשיבים

תגובה מקדמית מטעם המשיבים

1. בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד (מפי כבוד השופט ח' מלצר) מיום 20.6.2012, המשיבים מתכבדים להגיש בזאת את תגובתם המקדמית לעתירה, כדלקמן.

מבוא

2. בפתח הדברים, יצויין כי המדובר בעתירה כוללת, שהוגשה ללא עותרים קונקרטיים, והיא מבוססת על טענה כללית ולא מבוססת כאילו רשויות ההגירה משיבות לחזקת משפחותיהם, לצורכי הרחקה מישראל, קטינים חסרי מעמד שהושמו בהשמה חוץ-ביתית, וזאת מבלי שרשויות הרווחה נדרשו לעניין. ניתן להניח כי טענה לא מבוססת זו היא שעמדה בבסיס החלטת בית המשפט הנכבד לקבוע את העתירה לשמיעה במועד דחוף ביותר.
3. כבר בפתח הדברים נבקש להדגיש, כי ילדים שנמצאים בהשמה חוץ-ביתית, אשר הם או הוריהם אמורים להיות מורחקים מישראל, לא יוחזרו לחזקת הוריהם ולא יושמו במשמורת עם הוריהם, כל עוד לא התקבלה החלטה על ביטול ההשמה החוץ-ביתית על ידי בית המשפט לנוער או על ידי הגורמים הטיפוליים בלשכה לשירותים חברתיים ברשות המקומית, הפועלים במקרים מעין אלה על פי הנחיותיה של עובדת סוציאלית

ארצית לפי חוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"ך-1960 (להלן "חוק הנוער") (פקידת סעד), והכל כפי שיפורט להלן.

למיטב הבדיקה, רובם של הילדים שמשפחותיהם מזרזים סודאן הושמו בהשמה חוץ-ביתית על פי צו של בית משפט, ועל כן רלוונטית לגביהם הדרך הראשונה שצויינה לעיל. למיטב הבדיקה, כך היה בכל המקרים, למעט במקרה של שני קטינים ממשפחה אחת שהוצאו מחזקת הוריהם בהסכמת ההורים ולא על פי צו של בית משפט.

4. במסגרת העתירה הוגשה בקשה למתן צו ביניים, שיורה למשיבים להימנע מהוצאת ילדים חסרי מעמד בישראל ממסגרות ההשמה החוץ-ביתית שהם שובצו בהן אם הוצאה זו לא אושרה על ידי "הגורם שהחליט", לגישת העותרים, על ההשמה החוץ-ביתית.

5. ביום 22.6.2012 הגישו המשיבים את תגובתם לבקשה למתן צו ביניים. בתגובתם טענו המשיבים כי דין הבקשה להידחות, בהיעדר עילה להתערבותו של בית המשפט הנכבד, היות שהמשיבים פועלים כדין בעניין השמה חוץ-ביתית ובעניין החזרת ילדים לחזקת הוריהם מן ההשמה חוץ-ביתית, על פי המסגרת שהדין מתווה.

6. בהחלטתו מיום 22.6.2012, שניתנה בעקבות קבלת תגובת המשיבים לבקשה למתן צו ביניים, החליט בית המשפט הנכבד (מפי כבוד השופט ח' מלצר) כי "בשלב זה, ונוכח הצהרות המשיבים בתגובתם לבקשה לצו ביניים מתאריך 22.6.2012, נראה לי כי ניתן להסתפק בהתחייבותם של המשיבים כי הם לא יפעלו להשבת קטינים שנמצאים בהשמה חוץ-ביתית לחזקת הוריהם, בלא החלטה מקדמית מתאימה של הרשות המוסמכת, או של בית המשפט (בהתאמה למקור צו ההשמה)" (פיסקה 1 להחלטה).

עמדת המשיבים

7. עמדת המשיבים היא כי דין העתירה להידחות, מהטעמים שיפורטו להלן.

8. המשיבים פועלים כבר כיום על פי המסגרת הקבועה בדין ובנוהלי רשויות הרווחה, שתפורט להלן, גם כשמדובר בקטינים חסרי מעמד בישראל. לעניין זה אין הבדל בין ילד תושב ישראל לבין ילד חסר מעמד. בכל מקרה ניתנת החלטה לגופו של מקרה בשאלה האם ניתן להשיב את הקטין לחזקת ההורים, בין אם על ידי הגורמים הטיפוליים בלשכה לשירותים חברתיים ברשות המקומית, הפועלים על פי הנחיותיה של עובדת סוציאלית ארצית לפי חוק הנוער (פקידת סעד) במקרים מעין אלה, ובין אם על ידי בית המשפט, כפי שיפורט להלן.

9. כך גם בעניין מושא העתירה שלפנינו. הגורם המכריע בנוגע לאפשרות להשיב קטין לחזקת ההורים הוא הגורמים שעמדו מאחורי ההחלטה המקורית להעבירו להשמה

חוץ-ביתית מלכתחילה (בית המשפט או גורמי הרווחה). ילדים שנמצאים בהשמה חוץ-ביתית, אשר הם או הוריהם אמורים להיות מורחקים מישראל, לא יוחזרו לחזקת הוריהם ולא יושמו במשמורת עם הוריהם, כל עוד לא התקבלה החלטה על ביטול ההשמה החוץ-ביתית על ידי בית המשפט לנוער או על ידי הגורמים הטיפוליים בלשכה לשירותים חברתיים ברשות המקומית, הפועלים במקרים מעין אלה על פי הנחיותיה של עובדת סוציאלית ארצית לפי חוק הנוער (פקידת סעד).

10. יחד עם זאת, יש להדגיש כי אין באמור כדי לגרוע מסמכות המדינה לפעול להרחקת אותם קטינים חסרי מעמד, הנמצאים בהשמה חוץ-ביתית, למדינות מוצאם **שלא בצוותא עם הוריהם**, ככל שהתקבלה החלטה של רשויות הרווחה שאין להחזיר את הקטינים לחזקת הוריהם באותם מקרים בהם ההחזרה להורים עלולה לסכן את הקטינים; וזאת תוך תיאום עם רשויות הרווחה המקומיות במדינת מוצאם של ההורים, או סוכנויות האו"ם הרלוונטיות או ארגונים אחרים שניתן להסתייע בהם במקרים כגון אלה כדי להבטיח את שלומם של הקטינים במדינת מוצאם של ההורים.

המסגרת הנורמטיבית ונוהלי רשויות הרווחה

הוצאת ילד מחזקת הוריו להשמה חוץ-ביתית

11. הדין מתווה דרכים להוציא ילד מרשות האחראי עליו ולהעבירו להשמה חוץ-ביתית. דרכים אלה קבועות בחוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"ך-1960 (להלן "חוק הנוער") ובתקנות הפיקוח על מעונות (אחזקת ילדים במעון רגיל), התשכ"ו-1965 (להלן "תקנות הפיקוח" או "התקנות").

12. דרך אחת היא קבלת הסכמתו של האחראי על הקטין להוצאת הילד להשמה חוץ-ביתית. ההשמה מתבצעת על פי הדרך שמתווה סעיף 6 לתקנות הפיקוח. אם טרם מלאו לילד 12 שנים והמטרה היא להחזיק הילד במעון במשך תקופה העולה על חודשיים, קבלת הילד למעון גם טעונה החלטה של פקיד סעד (צ"ל עובד סוציאלי לפי חוק הנוער), בית משפט או הוועדה שליד המחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית שבתחומה נמצא מקום מגוריו של האחראי על הקטין (להלן "ועדת תכנון, טיפול והערכה" או "הוועדה"), שפירוט עליה ועל הרכבה נמצא בסעיף 1 לתקנות).

13. תפקידיה של ועדת תכנון, טיפול והערכה הם לבצע "אבחון וקביעת תכניות טיפוליות מפורטות לילד וליחידה המשפחתית, כולל לוח זמנים לביצוע של הפעולות השונות" שהדגשה הוספה – "ר". ראו: סעיף 2 להוראה 8.9 בתע"ס (תקנון עבודה סוציאלית) שכותרתה "ועדת החלטה".

מש 1 הוראה 8.9 לתע"ס מצורפת ומסומנת מש 1.

14. הוועדה מורכבת מהחברים הבאים: מרבז ועדה, שהוא עובד שמינה מנהל המחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית או מנהל המחלקה עצמו במחלקות לשירותים חברתיים קטנות; עובד סוציאלי לפי חוק הנוער (פקיד סעד), העובד הסוציאלי המטפל בילד ובמשפחתו, מדריך ראש צוות הממונה על העובד, ובמקרים שהילד נמצא בהשמה חוץ-ביתית, גם העובד הסוציאלי המקשר עם המסגרת החוץ-ביתית; נציג או נציגים של מערכת החינוך המקומית: יועץ חינוכי, מורה, מורה יועץ או קצין ביקור סדיר, זאת על פי ההסדר במישור המקומי; ועל-פי הזמנת מרכז הוועדה, נציג או נציגים של שירותים טיפוליים בקהילה (ראו סעיף 5 להוראה 8.9, לעיל).

15. בבואה להחליט בדבר הוצאת הילד מהבית והעברתו למעון, נדרשת הוועדה לשקול את השיקולים המפורטים בתוספת הראשונה לתקנות. ההליך הוא שהוועדה בוחנת את הצורך בהשמה חוץ-ביתית, ואם היא מצאה שיש צורך בכך, המלצתה מועברת להסכמת האחראי על הקטין. יצויין, כי החלטת הוועדה היא בגדר המלצה בלבד. אין לוועדה סמכות לכפות על ההורה את הוצאת הקטין מחזקת ההורים. לשם כך יש צורך בהחלטת בית משפט, כפי שיפורט להלן.

16. דרך שנייה להוצאת ילד להשמה חוץ-ביתית, שרלוונטית במקרה של אי-הסכמת האחראי על הקטין להוצאת הילד להשמה חוץ-ביתית (או במקרה שהאחראי מסכים אך הקטין אינו מציית לו), מוסדרת בחוק הנוער. על פי סעיף 3 לחוק הנוער, אם עובד סוציאלי לפי חוק הנוער (פקיד סעד) סובר שקטין הוא נזקק ויש צורך להוציאו מביתו, אך האחראי על הקטין אינו מסכים לכך (או שהוא מסכים אך הקטין אינו מציית לו), רשאי עובד סוציאלי לפי חוק הנוער (פקיד סעד) לפנות לבית המשפט לנוער בבקשה לקבל צו שיפוטי שיורה על הוצאת הילד להשמה חוץ-ביתית. קטין נזקק הוא מי שנתקיימה בו אחת העילות הקבועות בסעיף 2 לחוק הנוער.

החזרת ילד מן ההשמה החוץ-ביתית לחזקת ההורה

17. בכל הנוגע להחלטה להשיב קטין לחזקת ההורה מן ההשמה החוץ-ביתית, הרי שבניגוד למוצג בעתירה, רשויות הרווחה הישראליות (ובמקרים המתאימים, כפי שיוסבר להלן, גם בית המשפט) הן אלו שנדרשות לעניין, כפי שיפורט להלן.

18. במקרה שההוצאה מחזקת ההורים וההשמה החוץ-ביתית נעשו בהמלצת הוועדה ובהסכמת ההורים (הדרך הראשונה שפורטה לעיל), והילדים עומדים להיות מורחקים מישראל, הרי שגורמי הרווחה הרלוונטיים – שהם העובדת הסוציאלית לפי חוק הנוער (פקידת סעד) וכן העובדת הסוציאלית המטפלת בילד ובמשפחה, בשיתוף ראש צוות המחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית והגורמים המטפלים בילד במסגרת החוץ-ביתית – הם אלו שמחליטים אם החזרת הילדים להוריהם לא תעמיד אותם בסיכון ואם ניתן להחזירם לחזקת ההורים. בעניינם של ילדים אלה, אין צורך בהבאת עניינם

בפני הוועדה – שעבודתה צופה כאמור פני עתיד ומתבססת על אופק טיפולי בקהילה – מאחר שהם אמורים כאמור להיות מורחקים מישראל ולפיכך התוכנית הטיפולית עבורם לא תבוצע בישראל.

19. במקרה שלא ניתנה הסכמת ההורים ותלה הדרך השנייה שפורטה לעיל, קרי היה זה בית המשפט לנוער שהחליט על הוצאת הקטין להשמה חוץ-ביתית, בית המשפט לנוער הוא הגורם המוסמך להורות על השבת הקטין לחזקת ההורים, וזאת על פי סעיף 14 לחוק הנוער.

בעניין שמיעת הילד בטרם החלטה אם להוציא מההשמה החוץ-ביתית בחזרה לחזקת ההורים

20. ככלל, לפני כל פעולה שנוקטים גורמי הרווחה בעניין דרכי הטיפול בילד, נשמעת עמדתו של הילד, ככל שהדבר ניתן בהתאם לגילו, מידת הבנתו ובשלותו. לגבי השאלה אם לשמוע את הילד בבית המשפט לנוער, העניין מסור כמובן לשיקול דעתו של בית המשפט על פי הדין. בכל מקרה, תובא עמדתו של הילד לפני בית המשפט על ידי עובד סוציאלי לפי חוק הנוער (פקיד סעד).

באשר למקרים הפרטניים המובאים בעתירה

21. באשר למקרים הפרטניים המובאים בעתירה, עמדת המשיבים היא כי מאחר שהעותרים ובא כוחם אינם מייצגים את האנשים שעניינם הפרטני מובא בעתירה, מפאת צנעת הפרט אל למשיבים להתייחס לכך.

22. נוכח כל שפורט עד כאן, מתבקש בית המשפט הנכבד לדחות את העתירה.

23. תגובה זו נתמכת בתצהירה של גב' חוה לוי, עובדת סוציאלית ארצית לפי חוק הנוער.

היום י"א בתמוז התשע"ב

1 ביולי 2012

יובל רויטמן, עו"ד

סגן בכיר בפרקליטות המדינה